

Pujol i la psicologització del 'fet diferencial'

Sha fet molta ironia sobre l'autosuficiència del president Pujol per, alhora, pensar el país, governar-lo i encarnar-lo en exclusiva. I, al marge de qualsevol valoració, el cas és que Pujol governa el país gairebé tot sol, que li agrada teoritzar en solitari sobre el destí polític i històric de Catalunya, i que en el seu discurs sovint s'atribueix no solament la representació legítima dels catalans, sinó també l'expressió de la voluntat de Catalunya com a entitat espiritual.

No vull entrar en la valoració ètica d'aquest fet, que d'altra banda caracteritza molts grans estadistes que confonen —amb raó o sense— els seus destins personals amb els destins històrics del país que governen.

En canvi, sí que considero políticament errònia la concepció voluntarista de l'exercici del poder que es desprèn del discurs pujolista, que atribueix intencions subjectives als ciutadans en la seva totalitat, com si hi hagués una mena de consciència col·lectiva autònoma —milenària, això sí— a l'estil durkheimnià, i que fa que es parli de l'acció política i fins de la història en termes psicologistes. Aquest tipus de discurs concep la política com si fos independent d'interessos objectius i estructurals i emmascara les dinàmiques conflictivistes que són presents a l'interior del mateix país. Així doncs, el personalisme característic que impregna tot el discurs polític del president Pujol, i que és potser una de les claus essencials de la seva capacitat de seducció popular i de la intel·ligibilitat dels seus missatges, alhora —des del meu punt de vista— mostra l'aspecte més feble de les seves anàlisis i, per tant, on es podria situar la feblesa analítica dels seus plantejaments.

Es des d'aquests supòsits que la lectura del discurs del president Pujol a la Universitat Carlos III de Madrid el passat 14 de maig, es fa clara i mostra algunes de les característiques de sempre del projecte polític del president. Insisteixo en el *de*

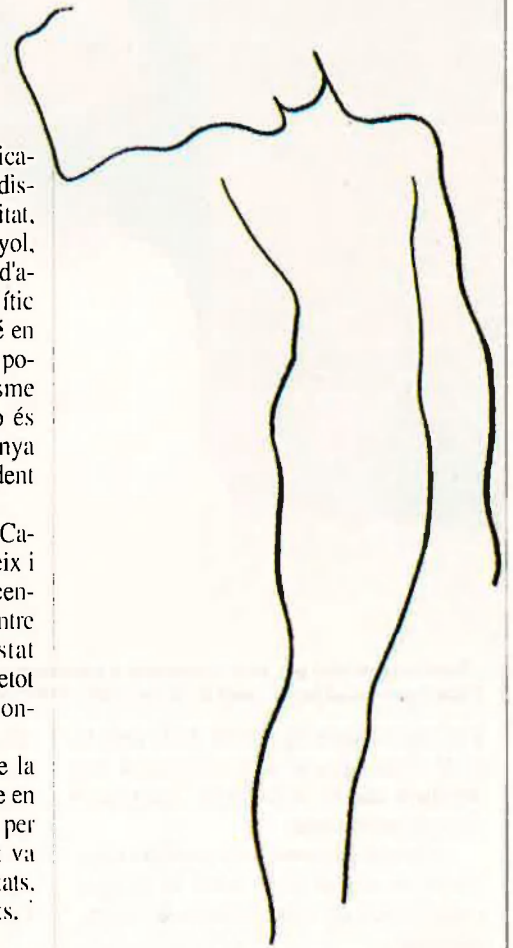
sempre, perquè algun mitjà de comunicació l'ha volgut fer aparèixer com un discurs nou: no se sap si perquè, en realitat, només llegeixen els discursos en espanyol, o perquè el que era nou era el canvi d'aliances tàctiques del comentarista polític que en feia el judici. I insisteixo també en la personalització de la responsabilitat política d'aquest projecte de nacionalisme conservador, perquè ja se sap que no és Convergència Democràtica de Catalunya qui té president, sinó que és el president qui té partit.

Pujol, en aquest discurs, es refereix a Catalunya, però en el fons parla d'ell mateix i de les seves relacions amb el poder central. La tesi fonamental seria que mentre que Catalunya —llegiu Pujol— ha estat lleial a Espanya, l'estat —enteneu sobretot González— no li ha respost amb la confiança que n'esperava.

D'altra banda, revisa el problema de la relació Catalunya-Espanya emparant-se en una relectura de la història feta a mida per als seus objectius, de manera que tot va quedant reduït a un problema de voluntats, de conviccions, de virtuts, de fidelitats, de lleialtats personals no correspostes.

En la seva anàlisi —que és l'acostumada— hi ha dos supòsits fonamentals: *Espanya és una unitat*, resultat d'aquella lectura voluntarista de la història, i *Catalunya és un fet diferencial* irreductible a cap altre cas, de manera que implícitament se suggereix que no hi ha cap model polític preestablert que pugui resoldre la contradicció de la unitat i la diversitat.

Tanmateix, aquest *fet diferencial* —la garantia del qual, és cert, per a Pujol exigiria també quotes superiors de poder per a la Generalitat— en la conferència no és precisat mai en termes polítics clàssics. S'hi troben, certament, intents de definició amb expressions coherents amb el seu discurs subjectivista com a "capacitat per a realitzar-se plenament", "capacitat per a afirmar-se i consolidar-se"... però en canvi "evitant termes com "sobirania", o "dret a

Andreu Alfaro

l'autodeterminació", i no cal dir-ho. "independència". Ni tampoc fa referència a models federals o confederals, és clar. En aquest sentit, la solució passaria per desvetllar una actitud "comprendiva" per part de l'estat, en la necessitat de correspondre, per dir-ho així, a l'amor tantes vegades declarat, i històricament mai no correspost.

La solució a l'encaix, una vegada estovat el cor de l'estat, es trobaria, doncs, en un doble moviment. D'una part, es tractaria que a Catalunya es respectés la base fonamentalment cultural de la diferència —la llengua, principalment— mentre que de l'altra, s'hauria d'acceptar la participació de Catalunya en la gestió de l'estat: "fer de maquinistes, i no solament de màquines de tren", o dit en altres termes, intervenir

en els afers polítics de l'estat al més alt nivell. En aquest cas, l'analogia és especialment afortunada, perquè ja se sap que, en el cas dels trens, ni el maquinista els pot fer sortir de la via preestablerta... Traduït a un llenguatge polític concret, sembla que tot plegat no aniria més enllà de la possibilitat d'establir un sistema de finançament més generós i la participació futura en el govern de l'Estat amb ministres propis; i en aquesta qüestió, Pujol implícitament deixa entendre que no considera el vicepresident Serra com a *maquinista català* a Madrid, per exemple.

Ja se sap que el govern de les coses sempre acaba sent dirigit per persones concretes, però que representen amb consciència subjectiva o no —és a dir, tant si volen com si no— interessos objectius. I la confiança en les voluntats personals ja sabem com acaba, sobretot cada vegada que hem de recordar que no s'ha respectat l'*esperit autònom* dels primers anys de la transició. Però alerta, perquè no solament no s'ha respectat en les voluntats, sinó que aquesta vulneració de l'esperit estatuari s'ha fet a base de sentències del Tribunal Constitucional, i per tant han adquirit una naturalesa jurídica al més alt nivell. I és que és ben clar: l'única manera de preservar els drets dels pobles és amb un suport legal i amb capacitat coercitiva, que garanteix, justament, el caràcter voluble i capriciosos de les voluntats personals.

Aquesta és, per a mi, la feblesa principal del discurs polític de Pujol. El fet de reconèixer que precisament ha estat la seva sòlida acció personal la que ha aconseguit avantatges per Catalunya. No hauria d'obligar a pensar que tota la política comença i s'acaba en personalitats com les del president, amb un carisma tan especial com irreplicable. Psicologitzar la relació entre Catalunya i Espanya és acceptable si del que es tracta és d'establir analogies que facin més comprensible un discurs. Però és un error polític si el que es preten, com en el cas del president Pujol, és aconseguir que psicologitzant el problema, es reduïxi a una qüestió de capacitats personals de seducció, d'explicar bé a Madrid qui som i què volem, o a virtuts individuals, a confiança i a lleialtats. Perquè senzillament el que aconseguix el president és que qualsevol solució possible giri completament al voltant de la seva acció personal, fent-se en la pràctica necessari i insubstituïble. I, tant de bo que m'equivoqui, podria ser que deixés un camp erm a l'hora —i desitjo que tardi a arribar— de la seva desaparició política.

Salvador Cardús

Pagar un deute

El debat sobre Fuster, que ens va proposar EL TEMPS —per més que ho va fer des de la unanimitat, per exigència del gènere—, em trau de les meues públiques solituds. Francament m'agradaria molt-moltíssim que es poguera fer un altre més, diguem-ne, públic, del qual de segur que brollarien cabalosaament algunes de les nostres més afonades tensions, reviscolades i *aggiornades* el 1991, un debat de la consciència adormida per la fatiga de la rutina amb majoria absoluta.

Si es fera, caldria excloure dels convidats els admiradors incondicionals, els detractors a tothora, als becats per les generalitats, els càrrecs públics i els funcionaris de confiança, i si queden bous solts, fer-ho.

I fer-ho ara que Fuster encara és l'intel·lectual en actiu més jove que tenim, al qual som molts els que li deguem la passió per l'estudi —per certa forma d'estudiar, diria millor— per l'escriptura i per un raonable amor per la cultura.

En el debat d'EL TEMPS es van dir afinandíssimes observacions al costat, com és natural, d'altres més temperamentals, més visceralment en el sentit recte del terme, i se'ns va informar que els llibres de Fuster es venen "no gaire", per la qual cosa, si per una calamitat l'obra de l'escriptor suecà passara desapercibuda els propers anys "seria culpa dels lectors", que és una forma de culpar, més que un col·lectiu, una entelèquia.

Perquè tots aquells que defensaven la seua obra, fa uns anys, ara pensen que Fuster és, com a personatge, una mica molest, i els que l'atacaven, com han entrat en les institucions públiques i manen més, comencen a considerar que és més prudent oblidar-lo.

Benavente, que no és un dels meus autors favorits, comentà que a Espanya "seria mil·lonario cualquier escritor si le leyeran todos los que le admiran y la mitad de los que le odian".

Ara bé, el dit al membre inflammat el va ficar Castellet en enunciar que Fuster tenia un concepte de l'intel·lectual com el d'Erasme: el de l'home que està entre el catolicisme i el luteranisme. Personalment el situa més a l'esquerra, però no discutiré això.

El que no van tenir en compte és que la societat valenciana està magníficament dotada per a dissoldre en el seu cos tot allò que no comprèn, i vull diferenciar "entendre" de "comprendre". És una societat d'una tolerància extravagant: si no comprèn algú se l'imagina, l'etiqueta i l'arxiva. Ho sé.

Fuster és un apassionat de l'escriptura i la lectura. Hi ha qui va pel món d'escriptor, qui vol ser escriptor molt abans d'escriure; vol l'estatus, el gust, la presència pública de l'escriptor, però no la feina, no l'amargura, el plaer, la misèria, la contradicció. Els agradaria "haver escrit"...

Pel contrari hi ha qui sent passió per l'escriptura, per aclarir-se, per aclarir-nos, i deixa a banda el luxe de l'escriptor, i aquest és el cas de Fuster i això confon; en conseqüència es diu de vegades que Fuster no està interessat a fer política... ¿Més? Pel que no està interessat és pel càrrec públic, per la política com a ocupació quotidiana, com a direcció espiritual.

Ell és un intel·lectual honest, rigorós, polièdric però no un gurú, no és un bisbe com sembla que alguns volen obligar-li a ser, que mane i adoctrine, no té vocació ni de capellà ni de militar conqueridor.

Ara, diuen, està callat, com a banda de tot. Parlen els seus llibres, però el seu silenci personal s'escolta massa. Calla ell i és el desert. I fa bé en el seu retir, perquè se sap fal·libre, complex, incert. Sap molt bé que, dit el teu, ¿per a què seguir?, o et repeteixes o t'hi emboliques.

Castellet va dir una altra cosa entonadíssima: "que els intel·lectuals valencians estiguin contra les falles és una cadaga política. I que siguin catalanòfils, l'altra, perquè a Catalunya no hi ha correspondència: els intel·lectuals catalans no són valencianistes" i a més estan "a favor de la sardana, a favor de Montserrat i de la mongeta seca amb botifarra". Això mateix.

La figura de Fuster pujarà quan estiga tancada la seua obra. Miren vostès: com diu el clàssic, la diferència entre una persona intel·ligent i un neci és que la primera supera amb facilitat el fracàs i la segona no supera mai l'èxit.

Ricard Bellveser